

GYLFI MAGNÚSSON, ISTVÁN M. SZIJÁRTÓ,
What is Microhistory? Theory and practice,
London-New York 2013, Routledge, 192 s.,
ISBN 978-0-415-69209-0.

Mikrohistorie je bezpochyby jedním z nejvýznamnějších plodů „návratu vyprávění“ do dějepisectví. V průběhu zhruba čtyř desítek let, kdy je tento koncept rozvíjen, bylo publikováno velké množství textů, které se k němu explicitně hlásí. Proto lze jen uvítat, že se čas od času objeví kniha s ambicí provést jakousi pomyslnou inventuru mikrohistorického bádání a jeho směřování. Nejnověji se tohoto úkolu ujali islandský historik Sigurður Gylfi Magnússon a jeho maďarský kolega István Szijártó. Oba se mikrohistoricky orientovanému výzkumu dlouhodobě věnují a zároveň na toto téma publikovali i řadu teoreticko-metodologicky zaměřených prací.

Recenzovaná kniha sestává ze dvou přibližně stejně rozsáhlých částí. Autorem první je István Szijártó a druhé jeho islandský kolega. Obě části na sebe ale jen minimálně odkazují. Důvod je zřejmý, autoři se nedokázali shodnout v odpovědi na otázku, kterou si vetkli do samotného názvu knihy: Co je mikrohistorie?

István Szijártó pojal svou část jako víceméně standardní a možno říci učebnicový přehled důležitých směrů a klíčových prací z oblasti mikrohistorie. Ve čtyřech kapitolách se tak postupně věnuje mikrohistorii italské, francouzské, německé a anglosaské, aby výklad nakonec uzavřel několika zmínkami o „exotičtějších“ aplikacích tohoto konceptu v prostředí ruského či maďarského dějepisectví a nástiněm budoucích výzev pro mikrohistoricky orientovaný výzkum. Přestože je Szijártův příspěvek v knize koncipován jako shrnutí nejpodstatnějších trendů, nepostrádá ani jasný autorův názor na to, co mikrohistorii jako jednu z historiografických specializací definuje. Jsou to konkrétně tři následující distinktivní znaky: 1) intenzivní výzkum nějakého malého a poměrně jasně definovaného objektu (události, vesnické komunity, rodiny apod.); 2) hledání odpovědi na „velké historické otázky“; 3) zdůraznění aktivity jedince oproti představě, že lidé v minulosti byli jen loutkami v moci velkých historických sil. Zatímco první a třetí bod může jen těžko vyvolat polemickou reakci, skutečnost, že by se mikrohistorikové měli programově vztahovat k tzv. velkým historickým otázkám typu počátků modernizace nebo vzniku a rozvoji kapitalismu, není mezi proponenty tohoto směru přijímána zdaleka konsenzuálně. Nesouhlasí s ní třeba ani spoluautor recenzované knihy S. G. Magnússon.

István Szijártó se však do polemik s odlišnými koncepty mikrohistorie nepouští. Je evidentní, že sám má blízko k její nejpůvodnější podobě, totiž ke Carlu

Ginzburgovi, Giovannimu Levimu a jejich přímým pokračovatelům. V kapitole věnované italské mikrohistorii podrobně rozebírá Leviho knihu *Dědictví moci* a Ginzburgovu klasickou práci *Sýr a červi*. Příběh mlynáře Menocchia navíc využil v úvodu knihy pro nastínění základního problému, který je s každým mikrohistorickým výzkumem spojen, totiž reprezentativnosti jeho výsledků. Szijártó neopomíná vyzdvihnout problém vztahu mikro a makro úrovně historického výzkumu a význam narativní složky u takto koncipovaných textů. V kapitole věnované německé a francouzské mikrohistorii připomíná čtenářům práce historiků z okruhu školy Annales, konkrétně Le Roy Ladurieho *Montaillou* a Dubyho *Neděli u Bouvines*, a shrnuje i kritické ohlasy, které tyto publikace vyvolaly. Zatímco francouzské práce vznikaly zároveň s hlavními příspěvky italské mikrohistorie, případně ještě dříve, každopádně bez jejich přímého vlivu, německé dějepiscectví bylo v této oblasti poněkud opožděno a své strukturně a kvantitativně orientované sociálně historické výzkumy opouštělo pomaleji. Mikrohistorie zde zakotvila především prostřednictvím badatelského zájmu o dějiny všedního dne (*Alltagsgeschichte*) a díky historické antropologii (*Historische Anthropologie*), které podněty nejen italské mikrohistorie zapracovaly do svých metodologických konceptů.

V pasážích věnovaných prostředí Spojených států amerických se do popředí Szijártóva zájmu dostávají antropologové Clifford Geertz, Marshall Sahlins a kulturní historik Robert Darnton. Maďarský badatel se pochopitelně nemohl vyhnout ani Natalie Zemon Davis a její knize *Návrat Martina Guerra*. Na základě těchto a dalších textů konstatoval zásadní odlišnosti americké a italské mikrohistorie. Zatímco Italové měli podle Szijárta vždy ambici zodpovídat ony velké otázky historie, američtí badatelé a badatelky se zvoleným případům věnují bez ohledu na širší kontexty, právě jen pro tyto případy samotné. V souladu se svou definicí mikrohistorie je proto Szijártó označuje jako pouhé „analýzy události“.¹ V této souvislosti zmiňuje i německého historika Otto Ulbrichta, který z téhož důvodu odmítl americké práce typu *Purkmistrovy dcery* Stevena Ozmenta zahrnout pod společnou kategorii mikrohistorie.

Naznačený Szijártův přístup však pokládám za poměrně problematický. Mikrohistorii jistě definuje použití pomyslného mikroskopu při výzkumu i přístup k aktérům dějin jakožto aktivním strůjčům svých osudů, ale již ne nutně snaha o zodpovězení „velkých historických otázek“. Na druhou stranu nelze třeba právě Ozmentovi vyčítat, že by jeho kniha o Anně Büschlerové tomuto nároku nedostála. Jeho *Purkmistrovu dceru* lze jistě číst jen jako poutavý příběh o dob-

1 Pojem pochází původně od Roberta Darntona.

rodružstvích jedné výstřední měšťanské dcery žijící v první polovině 16. století. Autorem editovaná korespondence mezi Annou a jejím šlechtickým milencem může vybízet k bulvarizaci, což ale jistě nebylo jeho záměrem. Ozment čtenářům naopak na pozadí tohoto příběhu představil složitý vývoj německých zemí v čase náboženských sporů po Lutherově vystoupení, v jejichž důsledku docházelo jak v reformačním, tak protireformačním táboře k důslednější kontrole sexuálního chování obyvatelstva. Hlavní hrdinka Ozmentovy knihy, Anna Büschlerová, tyto nové pořádky svým jednáním narušila, a tím je zároveň zviditelnila. Jelikož se její chování stalo později i předmětem dlouholetého dědického sporu, po němž nám zůstalo dochováno mnoho písemného materiálu, lze právě jeho prostřednictvím sledovat mimo jiné i tyto obecnější makrohistorické trendy. Steven Ozment přesně toto činí, a je proto s podivem, že by podle Istvána Szijárta jeho publikace neměla splňovat nároky na zařazení mezi mikrohistorické práce.

Závěr první části recenzované knihy je věnován i vývoji konceptu mikrohistorie na počátku nového tisíciletí. Szijártó vidí jeho další rozvoj optimisticky, a to i v rámci nastupující globální historie (global history). Překvapivě se ale vzájemnými vztahy těchto dvou konceptů po teoretické stránce příliš nezabývá. Globální historie se rozvíjí jako reakce na eurocentrismus a uzavírání historiografií do národních rámců. Výzkumy, které se k tomuto proudu hlásí, se zaměřují na velké geografické celky, srovnávají vývoj mezi říšemi a kontinenty, analyzují dopady globálních ekologických katastrof i vojenských invazí, což je činí zdánlivě zcela neslučitelné s mikrohistoricky orientovanými studiemi. Přesto se již několik posledních let vedou poměrně intenzivní diskuse o „globálním posunu“ v rámci mikrohistorického výzkumu. Do středu zájmu badatelů se tak dostávají jedinci, pohybující se napříč kulturním a geografickým prostorem, cestovatelé a obchodníci, často pocházející z minoritních skupin obyvatelstva. Výsledkem jsou „globální mikrohistorie“ (global microhistories), které ale mají oproti klasickým mikrohistoriím jiný cíl. Představitelé italské mikrohistorie se vymezovali vůči teorii modernizace nebo schematickému modelu elitní a populární kultury. Globální mikrohistorie má jiný terč – etnocentrismus a tezi o střetu civilizací. Společenskovědní disciplíny prodělaly v posledních několika málo desetiletích řadu tzv. obrátů. Patří k nim i „globální obrat“ a „prostorový obrat“ a také pod jejich vlivem nabývá mikrohistorie nových podob. Hlubší analýza těchto nových směrů by recenzované publikaci slušela. Řada teoretických textů k dané problematice byla navíc otištěna již před jejím vydáním.²

2 FRANCESCA TRIVELLATO, *Is there a Future for Italian Microhistory in the Age of Global History?*, California Italian Studies 2/2011, www.escholarship.org/uc/item/0z94n9hq; ANGE-

Zatímco první, Szijártóva část knihy je věnována deskripci a analýze dosavadního mikrohistorického bádání, v její druhé polovině se Sigurður Gylfi Magnússon zaměřuje především na to, jak by mikrohistorie měla (ideálně) vypadat. Islandský autor přitom na její budoucí směřování zastává poměrně neortodoxní názory. Již jsem zmínil, že Magnússon se ostře vymezuje vůči představě, že by mikrohistorie měla hledat odpovědi na „velké historické otázky“. Právě skutečnost, že se mikrohistorie k tomuto závazku přihlásila, vedla podle Magnússona nakonec k tomu, že měla jen nepatrný vliv na historické bádání jako takové. Proto například Carlu Ginzburgovi vytýká jeho kritiku postmoderních teoretických konceptů a přetrvávající orientaci na „hledání pravdy“ jako na hlavní úkol práce historika. Výsledkem této kritiky stávající podoby mikrohistorie je formulace Magnússonova originálního konceptu „singularizace historie“, který, jak tvrdí, založil na poststrukturalistických teoretických základech. Historikové dle jeho mínění mohou pracovat vždy jen s drobnými fragmenty minulosti. Měli by se tudíž soustředit na detailní prozkoumání a popis všech jejich aspektů namísto pokusů zařazovat je do širších, uměle vytvořených metanarací. Magnússon je totiž toho názoru, že práce historiků jako Giovanniho Leviho či Carla Ginzburga se v důsledku jejich snah o zodpovězení „velkých historických otázek“ nemohou vyhnout oprávněné kritice z narativistických pozic. Zároveň je přesvědčen, že jeho projekt „singularizace historie“ je právě díky explicitnímu odmítnutí takových ambicí vůči tomuto druhu kritiky imunní. Jakou konkrétní podobu by takto pojatý výzkum mohl nabývat? Islandský historik upozorňuje například na žánr biografie, který podle jeho názoru prodělává od konce 20. století obnovenou vlnu zájmu, poté co se někteří jeho protagonisté soustředili ve svých výzkumech na dosud opomíjené zástupce dělníků a rolníků. Toto svoje přesvědčení se v úvodní kapitole druhé části recenzované knihy snaží doložit případovou studií životních příběhů dvou islandských bratrů z přelomu 19. a 20. století, které rekonstruuje na základě jejich dochovaných deníků a korespondence.

Magnússonův koncept singularizace historie ale vyvolává řadu otázek. Jeho autor například tvrdí, že historici mají přístup jen k „nepatrnému zlomku příběhu“ (s. 115) a že chybují, když se ho snaží vykládat v rámci nějakého „celku“,

LIKA EPPLE, *Globale Mikroggeschichte. Auf dem Weg zu einer Geschichte der Relationen*, in: *Im Kleinen das Große suchen. Mikroggeschichte in Theorie und Praxis*, (edd.) Ewald Hiebl, Ernst Langthaler, Innsbruck 2012, s. 37–47. Ke konceptu „globální mikrohistorie“ se nedávno přihlásil i německý badatel a „mikrohistorik první generace“ HANS MEDICK, *Turning Global? Micro-history in Extension*, *Historische Anthropologie* 24/2016, s. 241–252. Z těchto tří textů rovněž vychází můj popis vztahu mikrohistorie a globální historie.

protože na této úrovni již jednotlivostem nemohou rozumět. Takové tvrzení ale nutně předpokládá existenci tohoto „celku příběhu“, čemuž se jinak autor urputně brání. Podobně vnitřně rozporný je jeho proklamativní příklon k postmoderní teorii dějin, která mimo jiné předpokládá, že minulé skutečnost je vždy závislá na historících, kteří ji na základě určitých pravidel (re)konstruují. Magnússon však v textu tvrdí, že cílem historiků by mělo být nalezení „autonomní manifestace minulosti“ (s. 136). Představa, že existuje minulost sama o sobě a že o ní lze s pomocí mikrohistorie získat spolehlivou znalost, je koneckonců vlastní oběma autorům, Szijártóvi i Magnússonovi.

Celkově musím konstatovat, že recenzovaná publikace ve mně vyvolává nemalé rozpaky. Szijártó se ve své části snažil nabídnout přehled hlavních trendů mikrohistorického bádání od jeho počátků až po odevzdání rukopisu nakladatelství. Domnívám se, že tento úkol se mu víceméně naplnit podařilo. Byť si mohl odpustit pojem „analýzy události“ pro mikrohistorii praktikovanou ve Spojených státech amerických. Práce tamějších autorů a autorek tím podle mého názoru zcela nesmyslně z mikrohistorie vyčlenil. Druhá, Magnússonova část knihy je navíc ukázkou poměrně výstředního metodologického konceptu, který zatím nezískal výraznější počet stoupců, ale především není ani teoreticky dobře propracovaný, a to navzdory skutečnosti, že jej autor představil již v roce 2003.³ Kniha tak jen potvrzuje zjevný fakt, že pod hlavičkou mikrohistorie je v současnosti praktikováno hned několik různých teoretických konceptů, což koneckonců není pro soudobou historiografii nic neobvyklého. Podobně je na tom třeba historická antropologie⁴ nebo gender historie.⁵ Namísto toho, aby autoři tuto vícehlasost mikrohistorického výzkumu ve své knize zevrubně teoreticko-metodologicky analyzovali, čtenářům mnohdy nabízejí spíše vlastní názory na to, jak by mikrohistorie měla vypadat.

Ondřej Hudeček

- 3 SIGURÐUR GYLFI MAGNÚSSON, *The Singularization of History. Social History and Micro-history within the Postmodern State of Knowledge*, *Journal of Social History* 36/2003, s. 701–735.
- 4 Srov. OTTO ULBRICHT, *Neue Kulturgeschichte. Historische Anthropologie*, in: *Geschichte*, (ed.) Richard van Dülmen, Frankfurt am Main 2003, s. 76–77.
- 5 Srov. LUCIE STORCHOVÁ, JANA RATAJOVÁ, *Gender a bádání o raném novověku*, in: *Základní problémy studia raného novověku*, (edd.) Marie Šedivá Koldinská, Ivo Cerman, Praha 2013, s. 583–614.